

N:o 42.

Ank. till Riksd. kansli den 21 april 1896, kl. 7 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Jemtlands fältjägarregementes mötesplats af mark, tillhörig f. d. militiebostället Kungsgården n:o 1 i Jemtlands län.

(I. A.)

Under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för den 31 januari innevarande år har Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 36) föreslagit Riksdagen att medgifva, att af f. d. corpschefsbostället 2 $\frac{1}{2}$ mantal n:o 1 Kungsgården följande områden, nemligen dels lägenheten Svenstorpet, dels den af Jemtlands fältjägarregemente till skjutbana för närvarande använda mark och dels de områden, som å en i statsrådsprotokollet omförmäld karta öfver Frösö läger och trakten deromkring vore betecknade med litt. A och litt. B, måtte för tiden från och med den 14 mars 1897 få upplåtas till nämnda regemente för att med dess mötesplats å Frösön sammanläggas.

Af det återopade statsrådsprotokollet inhemtas, att, då utvidgning af Jemtlands fältjägarregementes å Frösön belägna mötesplats visat sig nödvändig, Kongl. Maj:t uti proposition den 26 januari 1894 föreslagit Riksdagen att medgifva, att af f. d. corpschefsbostället 2 $\frac{1}{2}$ mantal n:o 1

Kungsgården vissa områden, som betecknats med röd färg å en vid statsrådsprotokollet i ärendet fogad karta, måtte för tiden från och med den 14 mars 1895 få upplätas till omförmälta regemente för att med dess mötesplats sammanläggas.

De områden, som enligt Kongl. Maj:ts berörda förslag skulle med mötesplatsen förenas, hade omfattat boställets hela egoområde med undantag allenast af dels en på långt afstånd från sjelfva bostället belägen fyllnadsjord, benämnd Kånkbacken, och dels större delen af ett till hufvudgården hörande skogsskifte, benämndt Bynässkiftet. Allt det öfriga, i areal innehållande omkring 500 tunnland, till stor del odlad jord, skulle med mötesplatsen förenas.

I skrifvelse den 5 påföljande maj anmälde Riksdagen, att Riksdagen visserligen funnit mötesplatsens utvidgning af omständigheterna påkallad, men likväl icke ansett sig böra för närvarande bifalla hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit.

Riksdagen hade nemligen inhemtat, att å egendomen funnos åtskilliga dagsverkstorp, deraf på hufvudgården 18 stycken, hvilka alla blifvit anlagda under föregående boställsinnehafvares och arrendatorers tid samt till största delen blifvit af torparne sjelfve upparbetade och bebyggda med virke från boställets skog, men att utredning saknades, huruvida desse torpare möjligen skulle kunna till en del medgifvas att tills vidare qvarsitta å torpen äfven vid markens upplåtelse till lägerplats, eller i hvad mån platser skulle kunna dem beredas å andra områden af ifrågavarande eller ett närgränsande boställe. Härtill komme, att utredning jemväl saknades, huru med de å bostället befintliga, kronan tillhöriga byggnader skulle vid markens öfverlemnande till mötesplatsen förfaras, äfvensom beträffande användningen af virket från den å det till skjutbana afsedda området växande skogen.

I anledning af Riksdagens berörda beslut hade Kongl. Maj:t den 18 maj 1894 anbefalt arméförvaltningen å iutendentsdepartementet att, efter vederbörandes hörande, till Kongl. Maj:t inkomma med utredning i nyssberörda, af Riksdagen angifna hänseenden, hvarjemte åt domänstyrelsen uppdragits att på de för kronan fördelaktigaste vilkor, som kunde betingas, ombesörja boställets skötsel och vård under ett år från den 14 mars 1895. På grund häraf vore bostället, enligt hvad domänstyrelsen anmält, utarrenderadt till den 14 mars innevarande år.

Sedan arméförvaltningen i ärendet inhemtat yttrande från chefen för sjetta arméfördelningen, hvilken i sin ordning skriftvexlat med

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län och chefen för Jemtlands fältjägerregemente, hade arméförvaltningen den 11 januari 1895 afgifvit utlåtande i ärendet och dervid till en början erinrat, att, då det förut ifrågasatts, att så godt som *hela* boställets område skulle till lägerplats upplåtas, förvaltningen antagit, att Norrlands dragonregemente fortfarande skulle vara förlagdt å mötesplatsen. Då det emellertid numera blifvit bestämdt, att detta regemente skulle förläggas till Umeå, hade arméförvaltningen ansett, att det område af bostället, som borde förenas med mötesplatsen, kunde för närvarande betydligt inskränkas, i hvilket afseende förvaltningen föreslagit, att med mötesplatsen måtte förenas den mark, som erfordrades för utvidgning af fältjägerregementets skjutbana, samt den del af bostället, på hvilken torpen n:is 10, 11 och 13 äfvensom åtskilliga af fältjägerregementets byggnader voro belägna. Arméförvaltningen hade därför ansett sig kunna inskränka den begärda utredningen till allenast detta område.

Härvid hade arméförvaltningen upplyst:

att de å den till skjutbana afsedda marken belägna torpen n:is 14 och 15 kunde utan olägenhet för öfningarne tills vidare bibehållas;

att deremot innehafvarne af torpen n:ris 10, 11 och 13 borde uppsägas till afflyttning;

att åbyggnaderna å torpet n:o 10, som tillhörde torpinnehafvaren, borde inlösas af kronan, enär denna lägenhet synnerligen väl lämpade sig till bostad åt regementets förrådsförvaltare;

att några platser å bostället eller angränsande boställen ej torde kunna beredas de torpare, som måste afflytta;

att virket i kronans hus å de torp, som innehades af sistnämnda torpare, borde vid uppkommande behof få af regementet användas;

att, då någon skog ej kunde få kvarstå på sjelfva skjutbanan, utan endast i dess förlängning, der den gränsade omedelbart till Bynässkiftet, lämpligt vore, att ifrågavarande skog fortfarande finge tillhöra berörda skifte och förvaltas af domänstyrelsen;

att, till förekommande af olyckshändelser vid skjutöfningarne, stängsel borde uppsättas i södra gränslinien mot Bynässkiftet; samt

att vid innehafvarnes af torpen n:is 14 och 15 rätt att quarsitta å torpen borde fästas det vilkor, att innehafvarne såsom godtgörelse för nu utgående dagsverksskyldighet, erlade den afgift, som domänstyrelsen torde böra bestämma.

I häröfver afgifvet utlåtande hade domänstyrelsen anført, bland annat, att om arméförvaltningens berörda förslag godkändes, komme deraf ej att föranledas någon väsentlig rubbning i boställets nuvarande egoområde, och borde därför bostället i öfrigt genom domänstyrelsens försorg i vanlig ordning utarrenderas; dock borde dessförinnan fördelning af boställets mantal ega rum mellan den del af bostället, som skulle upplåtas på arrende, och den öfriga delen. Den afgäld, som skulle utgå för torpen n:is 14 och 15, borde ej bestämmas af domänstyrelsen, som ju ej skulle få någon befattning med torpen. Den skog, som ej finge qvarstå å skjutbanan, borde försäljas för statsverkets räkning. Hvad anginge skogen utom skjutbanan, så vore denna af så ringa omfattning, att, äfven om densamma vore afsedd uteslutande för skogsproduktion, någon hushållningsplan därför ej vore behöflig, och då för öfrigt den del af skogen, som vore belägen i skjutbanans förlängning, borde för all framtid lemnas orörd till skydd för trafikerande å Storsjön, och således vården af denna skog kunde inskränkas till bevakning mot åverkan, kunde domänstyrelsen ej biträda arméförvaltningens hemställan, att styrelsen skulle omhänderhafva skogens vård. Deremot tillstyrktes förslaget om uppsättande af stängsel i skjutbanans södra gräns, hvilken stängsel borde af regementet för framtiden underhållas.

I anledning af emellertid uppkommen fråga om en ytterligare mindre utvidgning af mötesplatsen, hvarigenom äfven torpen n:is 8 och 9 skulle med mötesplatsen förenas, hade domänstyrelsen afgifvit nytt utlåtande i ärendet den 22 mars 1895, och dervid förklarar, att styrelsen ej hade något att häremot erinra.

I anseende till den långt framskridna tiden, då sistnämnda utlåtande inkom, hade proposition i ämnet icke blifvit till 1895 års Riksdag aflåten.

I maj 1895 hade chefen för sjettonde arméfördelningen med tillstyrkan af bifall till Kongl. Maj:t öfverlemnad en till Kongl. Maj:t stäld skrifvelse, deruti chefen för Jemtlands fältjägarregemente, med förmälan, att åtgärder för förnyadt utarrenderande af bostället från den 14 mars 1896 inom kort borde vidtagas, och då önskvärdt vore, att regementet, så snart ske kunde, erhöle dispositionsrätt till de under bostället lydande områden, som borde tilläggas lägerplatsen, hvaribland vore dels den mark, hvarå regementet tillhöriga byggnader, såsom förråds- och sjukhus, vore belägna, och dels de egor, som för öfningarnas obehindrade gång vore

för regementet erforderliga, hemställt, att vid förnyadt arrendeaftal rörande egendomen sådant förbehåll om dispositionsrätt för regementets behof måtte göras, att, i likhet med hvad förut skett i afseende å det s. k. Svenstorpet och det till skjutbana upplåtna området, *dels* de under bostället lydande, å en bifogad »karta öfver Frösö läger och trakten deromkring» med n:is 8, 9, 10, 11 och 13 betecknade torplägenheterna äfvensom den del af den söder om figurerna n:is 7 och 8 belägna skogsmark, som begränsades af fig. 8, 9 och 10, landsvägen till Kungsgården och skiljelinien mellan fig. 7 och 8 framdragen till nämnda landsväg (dessa områden å kartan betecknade med Litt. A) samt en omkring 50 meter bred skogsremsa på hvardera sidan om skjutbanan (å kartan betecknade med Litt. B), blefve allt framgent undantagna och utan inskränkning tillagda regementets lägerområde, dervid nuvarande lägenhetsinnehafvare kunde få qvarsitta, intill dess annan öfverenskommelse kunde med dem träffas, och *dels* all den till Kungsgården hörande skogsmark, utom det s. k. Bynäset, äfvensom egofigurerna n:is 5, 7 och 12 (å kartan utmärkta med Litt. C) finge af regementet på sådant sätt disponeras, att dessa egor fingo under öfningarna obehindradt beträdas, dock med bibehållen rätt för lägenhetsinnehafvarne, på sätt nyss vore sagdt.

Såsom skäl hade anförts, bland annat, att torpens n:is 5, 7 och 12 afskiljande från bostället och utläggande till utmark skulle för statsverket vara förmånligt, enär derifrån utgående dagsverken ej motsvarade värdet af skogseffekter och stängsel till torpen, samt att under nuvarande förhållanden nödig kontroll från regementsbefälets sida ej kunde utöfvas öfver hvad som förefölle vid berörda torplägenheter, hvilket ofta vore af beskaffenhet att störa sedligheten vid regementet.

Häröfver hade utlåtande inforrats från domänstyrelsen, som inhemtat Kongl. Maj:ts befallningshafvandes och t. f. domänintendentens i länet yttranden.

T. f. domänintendenten hade tillstyrkt förslaget och hemställt: *att* uppgörelse borde genom chefsembetets försorg träffas med innehafvarne af lägenheterna n:is 8, 9, 10, 11 och 13 i fråga om den besittningsrätt eller den ersättning derför, som möjligen borde dem tillkomma; *att* området Litt. B visserligen borde till regementet upplåtas, men skötseln af skogen derå för undvikande af obehörig afverkning fortfarande handhafvas af revirförvaltningen; *att* både norra och södra gränserna för Litt. B borde förses med hägnad på regementets bekostnad; *att* medel, som inflöte för försålda skogseffekter från Litt. B. borde ingå bland

statens skogsmedel; och *att*, hvad anginge de å Litt. C belägna torpen n:is 5, 7, 12, 14 och 15, det borde åligga chefsembetet *att*, intill dess dessa torp kunde utläggas till utmark, hvilket såväl för exercisöfningarna som för minskad åtgång af virke och vedbrand från boställets skog vore fördelaktigt, med innehafvarne af torpen uppgöra i fråga om det intrång och den skada, som genom regementets öfningar kunde dem tillskyndas.

Äfven Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet hade tillstyrkt förslaget under vitsordande af behovet af lägerplatsens utvidgning, samt påpekat, att det ifrågavarande förslaget afsåge att åt regementet med oinskränkt dispositionsrätt förvärfva allenast ett jemförelsevis obetydligt område, under det att hufvudgården till sin väsentligaste del fortfarande skulle kunna för statsverkets räkning utarrenderas. De områden, som skulle till regementet upplätas, utgjordes hufvudsakligen och, så vidt Litt. A anginge, nästan uteslutande af torplägenheter. Ehuru lägenhetsinnehafvarnes besittningsrätt utginge den 14 mars 1896 och de allt hitintills vid arrendeombyten varit beroende af den nytillträdande arrendators godtycke, då ju de aftal, hvarigenom lägenheterna blifvit till dem upplätta, blott gäلت under hvarje arrendators arrendetid, samt härtill komme, att det på torpen nedlagda arbetet hade blifvit torpinnehafvarne ersatt genom lägenheternas afkastning och de öfriga förmåner, besittningsrätten medfört, hade regementschefen dock föreslagit, att nuvarande torpinnehafvare skulle tillåtas qvarsitta, till dess annan öfverenskommelse kunde med dem träffas, genom hvilken anordning torparnes anspråk syntes blifva behörigen tillgodosedda. Kunde emellertid öfverenskommelse under hand ej med torpinnehafvare träffas och kunde han anses berättigad till någon ersättning för å torpet nedlagdt arbete, så borde denna ersättning bestämmas vid laga syn, som förrättades af kronofogde med biträde af två nämndemän och i närvaro af vederbörande allmänna ombud och torpinnehafvaren. Beträffande det virke, som komme att afverkas å skjutbaneområdet, borde detsamma försäljas för statsverkets räkning, och försäljningsmedlen ingå bland skogsmedlen.

Domänstyrelsen hade erinrat, att styrelsen uti sina föregående utlåtanden yttrat sig i fråga om upplåtelse af den mark, som betecknades med Litt. A och B, hvadan styrelsen nu endast hade att yttra sig öfver framställningen, så vidt den afsåge rätt att få beträda områdena Litt. C; och då någon nämnvärd olägenhet deraf ej föranleddes, hemställde styrelsen, under förutsättning att Kongl. Maj:t beslöte, att hvad af egen-

domen ej komme att till regementets uteslutande disposition upplåtas, skulle fortfarande för kronans räkning utarrenderas, om bifall till regementschefens framställning, dock med vilkor, att lägenhetsinnehafvarne af regementet hölles skadeslösa för det intrång och de olägenheter, som genom möjligen företagna öfningar inom lägenheternas områden kunde innehafvarne tillskyndas, äfvensom att skarpskjutning å områdena Litt. C ej finge ega rum.

Jemväl arméförvaltningen hade i anledning af regementschefens ifrågavarande framställning afgifvit utlåtande och dervid, med åberopande af sina föregående yttranden i ämnet, tillstyrkt regementschefens förslag, dock med hemställan:

att innehafvarne af torpen n:is 10, 11 och 13 måtte uppsägas till afflyttning, hvarvid hänsyn likväl borde tagas till ersättningsanspråk för å torpen nedlagdt arbete enligt bestämmelse vid laga syneförrättning;

att de å torpet n:o 10 befintliga byggnader, hvilka tillhörde torparen, måtte för kronans räkning få inlösas;

att innehafvarne af torpen n:is 8 och 9 finge å torpen qvarsitta, till dess annan öfverenskommelse, efter förslag af regementschefen och med arméförvaltningens godkännande, kunde med dem träffas, men att, om dylik öfverenskommelse icke kunde åvägbringas och vederbörande lägenhetsinnehafvare ansåges berättigad till någon ersättning för å torpet nedlagdt arbete, denna ersättning måtte få bestämmas genom laga syneförrättning;

att virket i kronans hus å de torplägenheter, hvilkas innehafvare sålunda måste uppsägas till afflyttning, finge vid uppkommande behof af regementet användas;

att å skjutbaneområdet växande skog skulle af domänstyrelsen förvaltas och af skogsförsäljning inflytande medel ingå till och redovisas bland statens skogsmedel;

att, till förekommande af olyckshändelser, stängsel skulle på regementets bekostnad uppföras i skjutbanans nya gränslinier, såväl den södra som den norra;

att den till bostället hörande skogsmarken, med undantag af det så kallade Bynäset, måtte få af regementet så disponeras, att densamma finge i och för regementets öfningar obehindradt beträdas, men skarpskjutning der icke ega rum; samt

att, derest de inom nämnda skogsmark belägna torplägenheterna n:is 5, 6, 7, 12, 14 och 15 skulle för militära öfningar behöfva beträdas,

det borde åligga regementschefen att med vederbörande träffa aftal om de ersättningsanspråk, som derigenom kunde uppkomma.

Hvad arméförvaltningen sålunda i dess sist omförmälda utlåtande hemställt, har departementschefen, enligt hvad i statsrådsprotokollet vidare förmåles, ansett sig böra i allo tillstyrka. Att en utvidgning af Jemtlands fältjägerregementets nuvarande mötesplats vore af behovet påkallad, vore uppenbart, och Riksdagen hade äfven erkänt detta, ehuru Riksdagen, på ofvan omnämnda skäl, ansett sig icke kunna bifalla Kongl. Maj:ts år 1894 aflåtna proposition i ämnet. Den utredning, Riksdagen då ansett nödvändig, vore emellertid nu åstadkommen.

Hvad först anginge lägenhetsinnehafvarne å bostället och huruvida dem kunde tillåtas å sina innehafvande lägenheter qvarsitta eller om dem kunde beredas platser å andra områden af bostället eller något annat boställe, så ifrågasattes nu, att allenast tre lägenhetsinnehafvare skulle nödgas från sina lägenheter afflytta, nemligen innehafvarne af torpen n:is 10, 11 och 13. Beträffande dessa tre torplägenheter, framginge af protokollet öfver en den 27 maj 1895 vid ifrågavarande boställe hållen laga af- och tillträdessyn, hvilket protokoll funnes handlingarna bifogadt: att torpet n:o 10 innehades af regementskommissarien P. Långström och att alla husen derå tillhörde honom; att husen å torpet n:o 11, hvilka syntes vara kronan tillhöriga, vore gamla och förfallna och att å torpets område vore uppförda 9 st. regementet tillhöriga byggnader; samt att torpet n:o 13 innehades af en skollärare Sundqvist och att mangårdsbyggnaden å torpet tillhörde honom, men öfriga byggnader kronan. Då nu husen å torpet n:o 10 skulle af kronan inlösas samt skälig hänsyn toges till lägenhetsinnehafvarnes ersättningsanspråk för å torpen nedlagdt arbete, syntes någon betänklighet ej böra möta mot den ifrågasatta upplåtelsen af den anledning, att några platser ej kunde beredas dessa tre lägenhetsinnehafvare å hvarken ifrågavarande eller något angränsande boställe.

Beträffande de kronan tillhöriga åbyggnaderna å det område, som skulle upplåtas, utgjordes dessa allenast af hus å de torplägenheter, hvilkas innehafvare måste afflytta; och kunde hvad arméförvaltningen i afseende å användandet af dessa hus föreslagit godkännas.

Likaså vore hvad arméförvaltningen hemställt i fråga om den å det till skjutbanans utvidgning afsedda området (litt. B) växande skogen tillfredsställande.

Det syntes således, som skulle något hinder icke förefinnas för

upplåtelse till Jemtlands fältjägerregemente af de å kartan med litt. A och B betecknade områdena.

Genom en sådan upplåtelse skulle regementet erhålla dispositionsrätten till den mark, hvarå åtskilliga regementet och officerscorpset tillhöriga byggnader voro belägna, hvarjemte lägerområdet skulle erhålla lämpligare form samt en väl behöfelig och för närvarande någorlunda tillfredsställande utvidgning. Skulle en ytterligare utvidgning af mötesplatsen framdeles visa sig nödvändig, borde denna, såsom arméförvaltningen antydt, ske i nordlig riktning, å egor till hemmanen Vesterhus n:is 2 och 3. Departementschefen ansåge sig därför böra tillstyrka, att de å den af regementschefen ingifna kartan med litt. A och litt. B betecknade områdena måtte för framtiden få förenas med mötesplatsen. Emellertid borde samtidigt föreslås, att jemväl ett par andra områden måtte från bostället afskiljas och med mötesplatsen definitivt sammanläggas. Dessa områden vore *dels* det till skjutbana för regementet för närvarande upplåtne området, hvilket område, innehållande i längd 1,400 meter och i bredd 100 meter, enligt kongl. bref den 15 november 1884 mot ersättning till dåvarande arrendatorn af bostället upplåtits för nämnda ändamål med föreskrift, att domänstyrelsen skulle vid förnyadt utarrenderande af bostället iakttaga, att regementet förbehölles rätt att fortfarande begagna området, och *dels* det så kallade Svenstorpet, beläget omedelbart intill regementets nuvarande lägerplats, i afseende å hvilket torp Kongl. Maj:t den 27 januari 1888 medgifvit, att brukningsrätten under återstående arrendetiden till den 14 mars 1895 af den till torpet hörande jorden äfvensom eganderätten till derå befintliga byggnader finge för kronans räkning inlösas för att till bostad för regementets förrådsvaktmästare användas; och hade Kongl. Maj:t sedermera den 13 juli 1894 föreskrifvit, att domänstyrelsen skulle vid förnyadt utarrenderande af bostället iakttaga, att regementet uti arrendekontraktet förbehölles rättighet att fortfarande disponera ifrågavarande lägenhet. Såväl skjutbaneområdet som Svenstorpet vore visserligen på grund häraf för närvarande från arrendet undantagna, men det vore dock lämpligt, att de, i likhet med områdena litt. A och B, för framtiden helt och hållet afskiljdes från bostället och förenades med mötesplatsen, allra helst som, derest upplåtelse till mötesplatsen vunne Riksdagens bifall, det vore önskvärdt, att, på sätt domänstyrelsen hemställt, en fördelning af boställets mantal egde rum mellan den del af bostället, som fortfarande skulle utarrenderas, och den del deraf, som inginge i mötesplatsen.

Hvad arméförvaltningen hemställt i fråga om rätt för regementet att i och för dess öfningar på visst sätt disponera de med litt. C å kartan betecknade områdena, vore icke af beskaffenhet, att Riksdagens samtycke dertill erfordras.

Då den utredning, Riksdagen, enligt skrifvelse den 5 maj 1894, ansett nödvändig före besluts fattande angående ifrågavarande marks upplåtelse till Jemtlands fältjägerregemente, numera åvägabragts, och derigenom enligt utskottets mening ådagalagts lämpligheten af den ifrågasatta upplåtelsen, får utskottet hemställa,

att hvad Kongl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit, må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 april 1896.

På statsutskottets vägnar.

CHR. LUNDEBERG.